

12295 - سوئال : « لائىلاھە ئىللەللاھ » نىڭ شەرىتلىرى

سوئال

لائىلاھە ئىللەللاھ (بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق) كەلىمىسىنىڭ بىلىش ، جەزىم قىلىش قاتارلىق شەرىتلىرىنى شەرھىيلەپ بەرسەڭلار .

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

پېشىۋا ھافىز ھەكەمىي **سۇلەيمۇل ۋۇسۇل** دىگەن بىيتىدە لائىلاھە ئىللەللاھنىڭ شەرىتلىرىنى مۇنداق بايان قىلغان :

بىلىش ، جەزىم قىلىش ۋە قوبۇل قىلىش * * * * * ھەمدە بويسۇنۇش ، شۇڭا قۇلاق سال گىپىمگە .

راستچىلىق ، ساپىدلىق ۋە سۆيۈش * * * * * نىسىپ قىلىش ئاللاھ سىنى ئۆزى ياخشى كۆرگەنگە .

بىرىنچى شەرىت : بىلىش . ئۇنىڭ مەنىسى : شاھادەت كەلىمىسىدىكى ئىنكار قىلغاننى ئىنكار قىلىش ، مۇقەررەرلەشتۈرگەننى مۇقەررەرلەشتۈرۈش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا بىلمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **بىلگىنى ، ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقىي) ئىلاھ يوق** . [مۇھەممەد : 19] **پەقەت ھەقىقەتكە (يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوقلۇقىغا) گۇۋاھلىق بەرگەن ، ھەمدە ئۇنى بىلگەنلەر (يەنى ، تىلى بىلەن سۆزلىگەن نىمىنىڭ مەنىسىنى دىلى بىلەن بىلگەنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا .**

سەھىيەتە ئۇسماندىن (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **كىمكى بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى بىلگەن ھالدا ئۆلسە جەننەتكە كىرىدۇ .**

ئىككىنچى شەرىت : جەزىم قىلىش . يەنى ، بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچى ئۇنىڭ مەنىسىنى قەتئىي جەزىملەشتۈرگەن بولۇش .

چۈنكى ، ئىمان (ئىشىنىش) گۇمانى بىلىش بىلەن ئەمەس ، بەلكى جەزىمەن بىلىش بىلەن يىتەرلىك بولىدۇ ، شۇڭا ئۇنىڭغا شەك ئارىلىشىپ قالسا قانداق بولىدۇ . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **ھەقىقەتەن ، مۇئىمىنلەر بولسا ئاللاھ ھەققىدە ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشەنگەن ، ئاندىن ئۇنىڭدىن شەكلىنمىگەن ، مال-مۈلكى ۋە جىنى بىلەن ئاللاھ يولىدا كۈرەش قىلغانلار بولۇپ ، ئەنە شۇلار راستچىل كىشىلەر .** بۇنىڭدا يەنى ، ئۇلارنىڭ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ راستلىقىغا شەكلىنمەسلىكىنى شەرت قىلدى . شەكلىنمەسلىكى بولسا مۇناپىقلارنىڭ بىرى . سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقىي) ئىلاھ يوق ، مېنى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى دەپ گۇۋاھلىق بەر . بىر بەندە بۇ ئىككى سۆزگە شەكلىنمەستىن ئاللاھقا ئۇچراشسا ، پەقەت جەننەتكە**

كىرىدۇ . يەنە بۇ ھەقتە ، ئەبۇ ھۇرەيرىنىڭ بىر ئۇزۇن ھەدىسىدە ، پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنى كەشى بىلەن ئەۋەتىپ مۇنداق دىگەن : **بۇ تامنىڭ كەينىدىن ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دەپ قەلبىدە جەزىم قىلغان ھالدا گۇۋاھلىق بىرىدىغان كىشىنى ئۇچراتساڭ ، ئۇنىڭغا جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بەرگىن .** بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچىنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە قەلبى ئۇنىڭغا جەزىم قىلغان ، شەك قىلمىغان بولۇشنى شەرىت قىلدى . ئەگەر شەرىت تىپىلمىسا ، نىشان تىپىلمايدۇ . ئۈچۈنچى شەرىت : بۇ كەلىمىنىڭ مەقسىتىنى قەلبى ۋە تىلى بىلەن قوبۇل قىلىش . ئاللاھ بىزگە بۇ سۆزنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ قۇتقۇزۇلغانلىقىنى ، ئۇنى رەت قىلغانلارنىڭ جازالانغانلىقىدىن ئىبارەت بۇرۇنقى ۋەقەلىكلەرنى سۆزلەپ بەردى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « (اللہ صەرعشتەلعرضة ظئىتعدن) زىلزم قەلغذحەلارنە ، ظىلارنەئ (مذشرەكلەكتەكە ، كىزفەردەكە) قاياشلىرىغە ۋە ظىلارنەئ اللەنە قويدىص حوقىذغان بىزلىرىغە (مەھشەرضاهقا) توصلاتلار ، ظاندىن ظىلارنە دوزاخنىڭ يولىغا باشلاتلار[22-23] . ظىلارنە توختەتەص تىزىتلار ، حىنكە ظىلار (جەمە سەزلىرى ۋە ظەشلىرىغە) سىظال-سوراق قەلغەندى[24] . (ظاندىن) ظىلارغا: **نەمەشقا (دەنيادەكە ھالەتتەلارغا ظوخشاش) بەر-بەرىتلىرىغا ياردەم قەلمايسىلەر؟** (دەيلىغەندى)[25] . بەلكە ظىلار بىزىن بويىدىنغىزلىرىدىن[26] . ظىلار بەر- بەرىتلىرى قاراص مىنازەرىلەشەندى[27] .

ظەرضەشكىچەلەر ظەرضەشتىرىضىچەلەر: **سەلەر (سەزىتلىرىنىڭ راستلىقىغا) قەسەم ظەجەص بەزىنە ظەماندىن توسىتەتلىرى دەيدى[28] .** (ظەرضەشتىرىضىچەلەر ظەرضەشكىچەلەر) ظئىتعدن: **سەلەر (ظەز ظەختەلەرىنىڭ بىلەن) مەمەن بولمەندەلار[29] . بەزىنە سەلەر (بەزىنە ظەرضەشتىرىضىچەلەر) زورلايدىغان كەچمەز يوق ظەدە ، بەلكە سەلەر (بەزىنە ظوخشاش) ظازغان قەۋم ظەدەلار[30] .** صەروەردەضارىمەزنىڭ بەزىنە (جازالاش) سەزىنە بەزىنە تەئەشلىك بولدى . بەزى ھەقىقەتەن (شە سەز بويىچە ظازابىنە) حوقىم تەئەغىزىمەز[31] . سەلەر بەزى ظازىدىن ، حىنكە بەزى ھەقىقەتەن ظازغان **ظەدىق[32] .** ظىلار (يەنە ظەرضەشتىرىضىچەلەر بىلەن ظەرضەشكىچەلەر) بىز كەندە (يەنە قەيىمەت كەندە) ظازابتا ظورتاقتى[33] . بەزى ھەقىقەتەن مىناھەكلەرلەرگە مىناھەكەلەر (يەنە ظەرضەشتىرىضىچەلەر بىلەن ظەرضەشكىچەلەر) ھەممەسەظە ظازاب قەلغەندى[34] . ظىلار ھەقىقەتەن مىناھەكەلەر ، ظىلارغا: **بەر اللەدىن باشقا ھەچ ظەلە يوق (دەتلىرى) دەيلىسە ، (كەلەمە تەۋھەدىن) تەكەبىزلىق قەلغەن باش تارتاتە[35] .** ظىلار: **ظەلەلەرەمەزنىڭ ھەقىقەتەن بەر مەجىزىن شەظەر ظىمەن (يەنە ظىمەن سەزىنە ظىمەن) تەشەۋىتەمدىق؟** دەيتە .» ئاللاھ ئۇلارنىڭ بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن سۆزنى دىيىشتىن باش تارتقانلىقى ، ۋە ئۇنى ئىلىپ كەلگۈچىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى جازالاش سەۋەبى قىلدى . چۈنكى ئۇلار بۇ سۆزدە ئىنكار قىلىنغاننى ئىنكار قىلمىدى ، مۇقەررەرلەشتۈرگەننى مۇقەررەرلەشتۈرمىدى . بەلكى ئىنكار قىلىش ۋە تەكەببۇرلۇق بىلەن : « ئۇ نۇرغۇن ئىلاھلارنى بىر ئىلاھ قىلماقچىمۇ ؟ بۇ ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش . ئۇلارنىڭ كاتتىلىرى قوزغىلىپ چىقىپ ئېيىتى : **مىڭلار ، مەبۇدىلىرىڭلارغا ئىبادەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇڭلار .** بۇ ھەقىقەتەن بىزىن ئىرادە قىلىنىدىغان ئىش .

بىز بۇنى باشقا بىر دىندا ئاڭلىمىدۇق ، بۇ پەقەت بىر ئويۇرما دەپ ئۇلۇغ ئاللاھنى يالغانچى قىلدى . ئاللاھ ئۇلارغا پەيغەمبەرنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تىلى بىلەن رەددىيە بىرىپ : **بەلكى ھەقىقەتەن ئىلىپ كەلدى .**

سەھىيەتە ئەبۇ مۇسادىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يول ۋە بىلىم زېمىنىغا چۈشىدىغان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ . بەزى يەرلەر سۇنى سۈمۈرۈپ نۇرغۇن ئوتياش ۋە كۆكتاتلارنى چىقىرىدۇ . يەنە بەزى يەرلەر سىلىق تۈزلەڭلىككە ئوخشاش سۇنى تۇتۇپ تۇرالمايدۇ ھەمدە ئوتياش ئۈنمەيدۇ . بۇ بولسا ئاللاھنىڭ دىنىنى چۈشەنگەن ۋە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىدىن پايدىلانغان كىشىنىڭ مىسالى بولۇپ ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆگىنىدۇ ۋە ئۆگىتىدۇ . ھەمدە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يولنى قوبۇل قىلمىغان ۋە دىققەت-ئىتىبارىنى بەرمىگەن كىشىنىڭ مىسالى .**

بەشىنچى شەرت : راستچىل بولۇش . ئۇنىڭ ئەكسىسى بولسا يالغانچىلىق . بۇنىڭ مەنەسى : بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق . كەلىمىسىنى راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن سۆزلەش ، ھەمدە ئۇنىڭ تىلى بىلەن دىلى بىر بولۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دىگەن :
 « **ظعنسانلار ظعمان ظئيتتدق** دەص قويذ بعلەنلا سعنالماي تەرك ظئتتعلعمعز، دەص ظويلامدز؟2. ظذلاردعن بذرن ظأتكەنلەرنع بعز ھەققەتەن سعنەدظق، اللھ)ظعمانعدا(راستھعلارنح حوقظم بعلعدز،)ظعمانعدا(يالغانھعلارنعمز حوقظم بعلعدز

».

4 / 3

كىچىك يەتتە تەن؛ يالغان سائىزلىك نەقلىرى (يەنە يالغاندىن زىيانچىلىق ۋە ئاللاھ نەت ئاللاھقا تەلەپ قىلىش) مەسىلىسى قىلغانلىقى (زىيانچىلىق قىلغانلىقى) ئاللاھقا تەلەپ قىلىش.

ئىككى سەھىيەتە مۇئازىن بىن جەبەلدىن نەقىل قىلىنغان ھەدىستە پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن: قانداق بىر ئادەم بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق، مۇھەممەد ئۇنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن گۇۋاھلىق بەرسە، ئاللاھ ئۇنى دوزاخقا ھارام قىلىدۇ.

ئالتىنچى: ساپىدىللىق بولۇش. يەنى، ئىش-ئەمەلنى شىرىكنىڭ بارلىق تۈرلىرىدىن ساپلاشتۇرۇش. ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دېگەن: جەزمەنكى ساپ دىن پەقەت ئاللاھ ئۈچۈنلا بولىدۇ. دىگىنىكى، دىنىمنى ساپ قىلغان ھالدا ئاللاھقا ئىبادەت قىلىمەن. سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن: كىشىلەرنىڭ ئىچىدە شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغىنى - ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دېگەن كەلىمىنى يۈرىكىدىن ياكى كۆڭلىدىن سەمىمىيلىك بىلەن دېگەن كىشى. . . .

يەتتىنچى: بۇ سۆزنى، ۋە ئۇ مەقسەت قىلغان ۋە كۆرسەتكەن نەرسىنى سۆيۈش. ھەمدە بۇ سۆزنىڭ شەرتلىرىنى بەجا كەلتۈرىدىغان ۋە ئۇنى ئەمەللىلەشتۈرىدىغان ئەھلىنى سۆيۈش. ۋە شۇنىڭدەك بۇ سۆزگە قارشى ئادەم ياكى نەرسىدىن نەپرەتلىنىش.

ئاللاھ مۇنداق دېگەن: بەزى كىشىلەر ئاللاھتىن غەيرىلەرنى ئاللاھقا شىرىك قىلىۋالىدۇ، ئۇلار ئۇلارنى خۇددى ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ. بىراق مۇئمىنلەر ئاللاھنى بەكرەك سۆيىدۇ. ئاللاھ دەيدۇكى، مۇئمىنلەر ئاللاھنى بەكرەك سۆيىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىگە ھېچكىمنى شىرىك قىلمايدۇ. ھالبۇكى، ئاللاھقا باشقا نەرسىلەرنى شىرىك قىلىدىغان مۇشرىكلاردىن ئاللاھنى سۆيىمىز دەپ دەۋا قىلغۇچىلار ئۇلارنى (شىرىك قىلغان نەرسىلىرىنى) ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ. ئىككى سەھىيەتە ئەنەستىن نەقىل قىلىندىكى، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى مەن ئۇنىڭغا ئۇنىڭ بالىسىدىن، ئاتىسىدىن ھەمدە بارلىق كىشىلەردىن سۆيۈملۈك بولمىغىچە مۇئمىن بولمايدۇ.

ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ. ھەمدە ئاللاھ پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدنى تەرىپلىسۇن.